

УДК 342.9+355

САУНІН Р.Д.

**ОНТОЛОГІЯ ТА ЕПІСТЕМОЛОГІЯ (ГНОСЕОЛОГІЯ)
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ**

Розглянуто деякі аспекти онтології та епістемології (гносеології) адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України. На основі аналізу праць вчених розглянуто поняття «онтологія», «епістемологія», «гносеологія», «теорія пізнання», «вчення про буття». Окреслено деякі межі онтології та епістемології (гносеології) адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України

Ключові слова: адміністративно-правового забезпечення, гносеологія, епістемологія, Національна гвардія України, онтологія, службово-бойова діяльність.

Рассмотрены некоторые аспекты онтологии и эпистемологии (гносеологии) административно-правового обеспечения служебно-боевой деятельности Национальной гвардии Украины. На основе анализа работ ученых рассмотрены понятия «онтология», «эпистемология», «гносеология», «теория познания», «учение о сущем». Указаны некоторые пределы онтологии и эпистемологии (гносеологии) административно-правового обеспечения служебно-боевой деятельности Национальной гвардии Украины

Ключевые слова: административно-правовое обеспечение, гносеология, эпистемология, Национальная гвардия Украины, онтология, служебно-боевая деятельность.

Some aspects of ontology and epistemology (theory of knowledge) of the administrative and legal support service and combat activity of the National Guard of Ukraine. On the basis of the work of scientists examined the concept of "Ontology", "Epistemology", "epistemology", "theory of knowledge", "the doctrine of the essence". Shown are some limits of ontology and epistemology (theory of knowledge) of the administrative and legal support service and combat activity of the National Guard of Ukraine

Key words: administrative and legal support, epistemology, epistemology, National Guard of Ukraine, ontology, service and combat activity.

Вступ. Аналіз праць учених у галузі філософії та права свідчить, що їх точки зору не завжди збігаються на такі поняття, як «онтологія» та «епістемологія» (гносеологія). Таким чином, актуальним є дослідження винесеного в назву статті феномена як окремого випадку онтології та епістемології (гносеології) права. Незважаючи на значущість цієї проблеми, у теорії адміністративного права не приділено належної уваги вивченню цих категорій. На практиці це ускладнює встановлення специфікації предметної області, відповідь на зокрема такі питання: що ми можемо знати про адміністративно-правове забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України? Чи можемо ми отримати знання про цей феномен?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами дослідження феномена, що винесений в назву статті, так чи інакше займалися вчені багатьох країн світу різних галузей науки, зокрема, А.М. Бернюков, В.М. Брижко, Н. Вебстер, О. Ескісабель, В.В. Іль'їн, А.А. Козловський, В.А. Лекторський, Н.М. Марченко, Д. Мейендорф, Ю.В. Мелякова, В.С. Нерсесянц, Р.А. Познер, І.Л. Честнов, О.М. Шмаков, та інші. Але, незважаючи на значний внесок зазначених вчених у вирішення цих та інших наукових проблем, вказані науковці розкривали не онтологію та епістемологію (гносеологію) адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України, а досліджували інші – більш широкі, спеціальні або суміжні актуальні питання.

Постановка завдання. Мета статті – на основі аналізу відповідних нормативно-правових актів, праць учених та інших джерел з'ясувати сутність онтології та епістемології (гносеології) адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України.

© САУНІН Р.Д. – кандидат юридичних наук, викладач кафедри тактичної підготовки військ факультету підготовки фахівців для Національної гвардії України (Національна академія внутрішніх справ)

Результати дослідження. Загалом, на думку професора О.М. Шмакова, службово-бойова діяльність – вид правоохоронної діяльності, яка характерна формуванням внутрішньої безпеки держави і полягає у виконанні правоохоронних завдань переважно через їх службову діяльність (правоохоронними методами), а у разі загострення обстановки – й військовими методами [1, с. 267].

Крім цього, цей вчений уточнив це поняття щодо внутрішніх військ (на базі яких пізніше була утворена Національна гвардія України) – загальна назва, яка відбиває характер діяльності внутрішніх військ, на відміну від бойової діяльності Збройних Сил. Збройні Сили призначені для ведення воєнних (бойових) дій у воєнний час; у мирний час вони здійснюють заходи щодо підготовки до воєнних (бойових) дій, основним змістом якої є бойова (оперативна) підготовка військ (сил). На відміну від Збройних Сил, формування внутрішніх військ у мирний час здійснюють службову діяльність в плановому регулярному порядку [1, с. 268].

Також зауважимо, що, відповідно до словника української мови, забезпечення – це дія за значенням забезпечити, що в свою чергу означає створювати надійні умови для здійснення чого-небудь; гарантувати щось [2, с. 17].

Академічний тлумачний словник визначає, що онтологія у домарксистській філософії – вчення про буття, на відміну від гносеології – вчення про пізнання; у марксистській філософії – вчення про об'єктивну діалектику матеріального світу, що ґрунтується на науковому пізнанні його і нерозривно пов'язане з гносеологією [3, с. 699].

Третій новий міжнародний словник Вебстера містить таке визначення: онтологія – це: 1) наука або вчення про буття: зокрема, частина метафізики, що стосується природи та відносин буття; особлива система, відповідно до якої проблеми природи буття можуть бути досліджені; початок філософії; 2) теорія про види буття, зокрема, види абстрактних сутностей, які повинні бути визнані в системі мови [4].

В інших словниках можна, наприклад, знайти таке визначення: онтологія – філософське вчення про загальні категорії та закономірності буття, що існує в єдності з теорією пізнання та логікою [5].

Відповідно до ще однієї точки зору, онтологія – філософська дисципліна, рефлектує універсальні основи, структури, принципи, організацію, динаміку буття [6, с. 112].

Відомий аргентинський вчений Oscar Esquisabel це поняття розглядає з трьох різних точок зору. По-перше, під «онтологією» він розуміє сукупність об'єктів, які ми вважаємо існуючими в світі або в нашому «всесвіті дискурсу». Це визначення походить від відомого судження Куайна, згідно з яким «існувати – це бути значенням змінної». У загальному значенні, яке все ще пов'язане з вищезазначеним, коли мова йде про онтологію, ми часто посилаємося на структуру та фундаментальне суще світу. У цьому сенсі монадологія Лейбніца, наприклад, може бути інтерпретована як основна онтологія реальності. У третьому значенні до онтології належать фундаментальні поняття та принципи, які об'єднують природу та існування речей в цілому, і те що з цієї причини лежить в основі наукових знань про них. Саме в цьому, останньому сенсі, ми говоримо про онтологічні принципи та категорії. З цієї точки зору онтологія – це філософська дисципліна, яка намагається сформулювати і уточнити основні поняття і принципи, які ясно формулюють реальність і дають змогу нам здобувати знання. Відповідно до його точки зору, це і є той фундаментальний зміст, що Аристотель вкладав в онтологію (хоча він не використав це позначення), а також переважав в лейбніціанській концепції метафізики як онтології [7, с. 181].

Вітчизняний науковець А.М. Бернюков, досліджуючи онтологію правової реальності, доходить висновку, що буття права (як основний предмет онтології права) у своєму існуванні є цілісною єдністю своїх частин. Дискретним воно є тому, що паралельно реально та об'єктивно існує два його світи – «природне» та «позитивне», а завдяки тому, що вони мають бути співвідповідні, це формує його континуальність. Отже, іus за своєю змістовною структурою – онтологічне, але у своєму прояві в існуючій дійсності – гносеологічне. Через це правова реальність постає не тільки як один із рівнів буття, але і як умова його пізнання [8, с. 20].

Дивлячись через призму поглядів вчених на предмет нашого дослідження, можна дійти висновку, що онтологія адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України є специфікацією предметної області, основними поняттями якої є, зокрема, дії військовослужбовців та службовців НГУ, які під час виконання своїх функцій вступають у різного виду правовідносини, які можуть та повинні бути врегульовані, зокрема, нормами адміністративного права.

Окресливши певною мірою онтологію феномена, що нами досліджується, потрібно дослідити епістемологію (гносеологію) цієї сутності.

Перш за все варто зауважити, що в іноземній літературі вживається термін «епістемологія» – вивчення природи, походження та меж людського знання. Його альтернативною назвою є «гносеологія» [9].

Останній термін зараз використовується в основному відносно східного християнства та на пострадянському просторі [10, с. 77].

Загалом, відповідно до академічного тлумачного словника української мови, гносеологія – вчення про процес пізнання, про джерела, можливості та засоби пізнання; теорія пізнання [11, с. 98].

Згідно з енциклопедичним словником Брокгауза та Ефрона гносеологія або гнозеологія (більш уживаний термін – вчення про пізнання, Erkenntnisslehre) – філософська дисципліна, що досліджує питання про можливість та умови істинного знання [12, с. 950].

Вчені в галузі науки філософії, зокрема професор В.В. Ільїн, вважають, що гносеологія є спеціалізоване вчення про суть пізнавальної діяльності, її передумови, умови адекватності. Вона є фрагментом когнітивістики – всеохоплюючої рефлексивної сфери, яка досліджує весь спектр ментальних структур і феноменів у різних і всеохоплюючих ракурсах. Когнітивістику як пласт інтелектуальних занять утворюють психологія, формальна, діалектична логіка, медицина (особливо психіатрія, фізіологія, нейрофізіологія, нейрофармакологія), етнологія, кібернетика, соціологія, культурологія, мовознавство, антропологія та ін. [6, с. 167].

Доктор філософських наук В.О. Лекторський зазначає, що гносеологія, теорія пізнання є наукою про природу пізнавального процесу в цілому [13, с. 127].

Деякі вчені, наприклад, В.М. Брижко, вважають, що гносеологія – розділ філософії, який передбачає осмислення принципів та методів пізнання людиною світу і самої себе, рух пізнання від незнання до знання, природа знань самих собою і у співвідношенні з пізнаваними предметами [14, с. 30].

Відомий учений у галузі філософії права В.С. Нерсесянц вважає, що предметна сфера правової гносеології – це теоретичні проблеми пізнання права як специфічного соціального об'єкта. Основне завдання правової гносеології полягає у вивченні передумов і умов достовірного пізнання права, у досягненні істинного знання про право і правові явища [15, с. 61].

Необхідно зауважити, що одні вчені (зокрема, А.М. Бернюков) також оперують поняттям «правова гносеологія», яку вважають філософсько-правовою концепцією, у якій вивчаються такі важливі юридичні проблеми, як загальні умови, сутність пізнання іus, можливості, межі та характеристики цього процесу, його форми, рівні та численні різноманітні відносини, пов'язані із ними, а також досліджується достовірність здобутого таким чином знання та критерії його істинності [16, с. 21].

Водночас інші науковці використовують поняття «юридична гносеологія» – вчення про теорію і методологію пізнання правової реальності, формування юридично-епістемологічного знання. На їхню думку, саме тут складаються підстави методології сучасної юриспруденції, формуються підходи, методи, концепції, що визначають напрями дослідження правової реальності [14, с. 30].

Із точки зору А.А. Козловського гносеологія права – самостійна філософсько-правова наука, яка саме й покликана розкрити пізнавальну природу права, виявити закономірності правового пізнання як необхідної умови функціонування самого права [17, с. 25].

Заслуговує на увагу думка Ю.В. Меляжової, яка розглядає гносеологію права як теорію правового пізнання, а епістемологію права – як загальну теорію правового мислення. Вчена вважає, що правова епістемологія становить розвинуту систему типів, форм, рівнів, етапів, принципів і методів пізнання і розуміння права як окремої сфери буття людини та поділяє її на класичну та некласичну [18, с. 86–87].

Професор В.В. Ільїн дає таке визначення: епістемологія – розділ філософії, що розгортає рефлексивну доктрину науки [6, с. 242].

Професор М.Н. Марченко у своїх працях погоджується з думкою французького дослідника Х. Атіаса, який виділяє в структурі сучасної юриспруденції (разом із прикладними юридичними дисциплінами, фундаментальними науками, філософією права або загальною теорією права) такий рівень пізнання, як, зокрема, юридична епістемологія, яку вважає вченням про методи пізнання права. Причому юридична епістемологія займає в цій ієрархії вищий щабель, оскільки вона підсумовує методологічні принципи, на яких побудовані інші галузі правової науки [19].

Заслуговує на увагу точка зору, відповідно до якої для наукового пізнання закономірностей, властивостей та явищ використовується термін «епістемологія». Її спрямованістю є дослідження проблеми істини й сенсу, методів, принципів, суті, форм, критеріїв пізнання (наука, релігія, мистецтво, ідеологія, здоровий глузд), розуміння і пояснення. Основні поняття – «відчуття», «свідомість», «розум», «інформація», «знання» [14, с. 30].

Зауважимо, що існує думка про те, що епістемологія – поняття дещо ширше, ніж гносеологія або теорія пізнання, так як включає всю проблематику знання [20].

Правильною, на наш погляд, є точка зору, відповідно до якої епістемологія та онтологія щільно пов'язані між собою: перша має справу з тим, що ми можемо пізнати, а друга з тим – що доступне пізнанню [21, с. 37].

Висновки. Отже, усе вище викладене дає можливість стверджувати, що:

1. Онтологія адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України є специфікацією предметної області, основними поняттями якої є, зокрема, дії військовослужбовців та службовців НГУ, які під час виконання своїх функцій вступають у різного виду правовідносини, які можуть та повинні бути врегульовані, зокрема, нормами адміністративного права.

2. Епістемологія (або, інакше кажучи, гносеологія, теорія пізнання) адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності національної гвардії України вивчає пізнання цього феномена, здобуті в його результаті відповідні знання, а також його достовірність, основу та межі.

3. Онтологія та епістемологія, зокрема, феномена, що нами досліджується, існують в єдності з іншими філософськими вченнями. Перша ставить перед нами, зокрема, питання: що існує? Яка предметна область адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України? Друга, відповідно, – чи піддається цей феномен науковому дослідженню?

Список використаних джерел:

1. Шмаков О.М. Словник офіцера внутрішніх військ з воєнно-наукових питань / О.М. Шмаков. – Харків : Військовий інститут ВВ МВС України, 2005. – 362 с.
2. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 3.
3. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 5.
4. Webster Noah. Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged. Merriam-Webster, 1993. 2782 p.
5. Толковый словарь русского языка / С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова. – Москва : Азъ, 1992. – 944 с.
6. Ильин В.В. Философия. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2006. – Т. 1. – 832 с.
7. Offeberger Niels. Zur modernen deutung der aristotelischen logik. Beiträge zu Leibniz' Rezeption der Aristotelischen Logik und Metaphysik. Hildesheim. Zurich. New York: Georg Olms Verlag, 2016. Т. XII. 419 s.
8. Бернюков А.М. Онтологія правової реальності / А.М. Бернюков // Часопис Київського університету права. – № 1. – 2014. – С. 16–20.
9. Epistemology // Encyclopædia Britannica [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.britannica.com/topic/epistemology>.
10. Meyendorff John. Christ in Eastern Christian thought. Crestwood, NY: SVS Press, 1975. 248 p.
11. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 2.
12. Брокгауз Ф.А. Энциклопедический словарь / Ф.А. Брокгауз, И.А. Эфрон. – Санкт-Петербург : Типо-Литография И. А. Ефрона, 1893. – Т. 8. – 958 с.
13. Лекторский В.А. Гносеология в системе философского мировоззрения / В.А. Лекторский. – Москва, 1983. – 382 с.
14. Брижко В.М. Філософія права: гносеологія у сфері інформаційного права / В.М. Брижко // Правова інформатика. – № 2(42). – 2014. – С. 25–32.
15. Нерсесянц В.С. Философия права : [учебник для вузов]. – Москва, 2005. – 656 с.
16. Бернюков А.М. Основні методологічні засади правової гносеології / А.М. Бернюков // Часопис Київського університету права. – № 4. – 2013. – С. 18–21.
17. Козловський А.А. Гносеологія права / А.А. Козловський // Проблеми філософії права. – Т. III. – № 1–2. – 2005. – С. 32–44.
18. Мелякова Ю.В. Класична і неklasична парадигми епістемології права / Ю.В. Мелякова // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – № 3(26). – 2015. – С. 85–101.
19. Марченко Н.М. Философия права. – Москва : Проспект, 2014. – Т. 1. – 552 с.
20. Честнов И.Л. Постклассическая теория права : [монография] / И.Л. Честнов. – Санкт-Петербург, 2012. – 649 с.
21. Познер Річард А. Проблеми юриспруденції / Річард А. Познер. – Харків, 2004. – 488 с.